
KENDERFI Miklós

A Pályaorientációs majális, mint a pályaérettség fejlesztésének új típusú megközelítése

Bevezetés

Tanulmányunkban a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szent István Campusának (Gödöllő) hallgatói által folytatott pályaorientációs fókuszú mentorálás néhány eredményének bemutatását tűztük ki célul. Kiemelt hangsúlyt kap ebben a támogató műveletsorban egy innovatív pályaorientációs módszer, mely pedagógiai folyamatba ágyazottan segíti a hátrányos helyzetben élő, információtól és lehetőségektől elzárt kistelepülésen élő felső tagozatos általános iskolás tanulók életpálya-építési kompetenciáinak fejlesztését. A Tanítsunk Magyarorszáért programhoz kötődő Pályaorientációs majális olyan szintű részletezésére vállalkozunk, amely alapján más felhasználók is képesek legyenek alkalmazni annak elemeit. Dolgozatunkban az elméleti háttér ismertetésekor is megpróbáltuk felhívni a figyelmet, hogy a pályaorientációs szemléletű mentorálás középpontjában a pályák, szakmák, képzések megismertetésén túl a tanulók öndefiníciójának minőségi differenciálásán, vagyis az önismeretük fejlesztésén van.

Pályaorientáció

A pályaorientáció fogalmának korszerű hazai és nemzetközi értelmezése ellenére az itthoni gyakorlat jellemzően az általános iskolások pályaválasztásához kötődik (Kenderfi, 2019a). Úgy tűnik, hogy csupán lecseréltük a pályaválasztás szót a pályaorientációra, figyelmen kívül hagyva a jelenségvilágokból adódó különbségeket. Jelen tanulmányunkban nem vállalkozunk az eltérő tartalmak tisztázása, megtettük ezt már mások (Borbély-Pecze, 2016). Itt csupán annyit mondunk el Szilágyi (1993a) alapján, hogy mikor pályát választunk, akkor a fennálló lehetőségekből célunknak megfelelően választunk ki egy olyan foglalkozást, amely lehetővé teszi, hogy értékkel bíró munkát végezhessünk. A pályaorientáció fogalmának meghatározásához a témánk szempontjából könnyen értelmezhető, a hazai szakirodalomban talán legtöbbet idézett meghatározásból (Szilágyi & Völgyesy, 1996: 59) indulunk ki. Eszerint ez „egy olyan folyamat, amely a tanuló egyéni igényeinek figyelembevételével segíti a megfelelő pálya, szakma kiválasztását, a lehető legszélesebb információnyújtás révén”. A közel három évtizede megjelent hagyományos „pályaorientáció” fogalomhasználatban nincs áttörést jelentő változás. A különböző meghatározások (Váry, 1998; Révészné Bögső & Dávid, 2003; Páskuné, 2015) ismétlődő mozzanatai a pedagógiából ismert folyamatjelleg, az egyéni igény és az információ. Ez utóbbi tartalmával kapcsolatban elmondhatjuk, hogy két lényegi egységből áll: önismeretből (személyiségjellemzők), valamint pályainformációkból, ami a pályák, foglalkozások, képzések és a munkaerőpiac világát jelenti (Borbély-Pecze, 2020). A pályaorientáció tehát a pályák (majd később a munka) világában történő eligazodásra felkészítő edukációs folyamat, amely azon az individuális szűrőn keresztül zajlik, amely az adott személyiséget meghatározza, elsősorban érdeklődése, képességei és értékei mentén. Fontosnak tartjuk még kiemelni, hogy az említett két meghatározó tartalmi egység megismerésén túl azok egyeztetése a kiemelt pedagógiai (tanári, tanácsadói, mentori) feladat. Az összehangolás során a tanulók érdeklődési területei rangsorának és ennek a pályákhoz való kapcsolatának, valamint az ehhez szükséges képességeknek a viszonyát érdemes tisztázni a realitás tükrében. Röviden visszatérve a meghatározásra, a pályaorientáció tehát a pályák világában történő tájékozódás folyamata az személyek egyéni igényeinek megfelelően. Ez nem szinonimája a pályaválasztásnak, mely kifejezésben a döntés mozzanata kap kiemelt hangsúlyt.

Pálya(választási) érettség

Egyes ifjúsági rétegek manapság korábban elérik a felnőttkort (László, Ritoókné Ádám & Susánszky, 1988), míg mások csak hosszú iskolai képzés után válnak a szó valóságos értelmében felnőtté. Az a társadalmi közeg, amelyben a fiatalok felnőnek, különböző kritériumok alapján minősíti az egyént érettnek, illetve éretlennek. Annak megfelelően, ahogy az egyén tényleges magatartását normák, minták, szokások, értékek tartományaihoz viszonyítjuk, beszélhetünk a szocializáltság különböző szintjeiről. Szempontunkból kiemelt jelentőséggel bír, hogy a szociális érettség azt is jelzi, hogy az adott munka ellátására feljogosító szakértelem birtokában van-e az egyén. Mindezek tükrében könnyen belátható, hogy a (pálya)szocializációs folyamatok tudatos irányítása nélkül nem bizonyulhat elég eredményesnek a társadalom és az egyén szempontjából is értelmezhető kellő érettség, legyen az pálya- vagy szociális érettség kimunkálása.

A szakirodalom a személy aktuális állapotjelző fogalmaként említi a pályaválasztási érettséget, mely az általánosból a szakmai képzésbe való átmenethez szükséges döntés feltétele. Rókusfalvy (1969:49) szerint ez a minőség „biztosítja a szakmai képzésnek legalább minimális sikerét és felébreszti a tanulóban a szakmai beilleszkedésre való tartós törekvést” is. A pályaválasztás szorosan összefügg a pályaválasztási érettség fogalmával (Kincses, 1975), amelyről valamennyi hazai kutatás megállapítja, hogy kedvező pedagógiai légkörben sem alakul ki feltétlenül 14 éves korra. Rókusfalvy (1969) és Völgyesy (2001) is alkalmatlannak tartja a nyolcadik osztályos gyerekeket a felelősséggel vállalható döntések meghozatalára. Mérei (1942) a serdülők fokozott érdeklődését saját énjük iránt önismereti érzékenységgel nevezi, amelynek megjelenését a 16. életév környékére teszi, ami a kompetens, önálló döntésen alapuló pályaválasztás lehetőségének kiindulópontját képezi. Völgyesy a pályalélektani kutatásokra és a tanárok tapasztalatai alapján 16-20 éves kor közé teszi a pályaválasztási érettség kialakulásának időpontját, ami ellentétben áll a magyar iskarendszerben megjelenő első döntési ponttal. Itt mondjuk el szintén Völgyesyre (1976) hivatkozva, hogy tudatos pedagógiai ráhatással, kellő informálással a döntéshez szükséges érettség hamarabb kifejlészthető, mintha ezt a spontán fejlődésre bízánk. Mindezek egyenes következménye, hogy a pályaválasztáskor az erre éretlen tanulók döntésében felértékelődik a szocializációs csoportok hatása, kiemelten a szülőké (Kenderfi, 2019b). Kutatásaik eredményeképpen Conger és Petersen (1994) is a szülők szerepét helyezik előtérbe serdülő korú gyermekük döntésével összefüggésben. Itt kell még rámutatnunk, hogy a pályaválasztási érettség kifejlészése a pályaorientációs tevékenység fő feladatának tekinthető.

A következő fejlettségi szint a pályaérettség (az előbbivel nem azonos, de a személyiségfejlődés folyamatában egységet képeznek), amely a képzés és szakmai beilleszkedés életpálya szakaszok közötti határon helyezkedik el. Ez teszi lehetővé a tanult szakmában majd az eredményes munkavégzést. A tényleges szakmai beilleszkedéshez ki kell alakuljanak a pályaérettség elemei, mint például a szociális érettség, ami a szocializáció folyamatában elért szintet jelzi. J. Szilágyi (1985:22) pályaszocializációs kutatásaira figyelemmel határozza meg a szociális érettséget, mely jól mutatja a pályaérettséggel való összefüggését: „a szociális érettség a szakmai végzettségnek megfelelő, társadalmi normatívákat figyelembe vevő, a személyiség öndefinícióján alapuló, tanult társadalmi szerepek felelősséggel való alkalmazása”.

Pályaérettség fogalmán Super (1990) a pályán tanúsított magatartás fejlettségi szintjét érti, melyet öt dimenzió mentén értelmez:

- A tervezési készség azt jelenti, hogy az egyén kész pályatervet készíteni, melynek során törekszik az autonómiára, időperspektívában gondolkodik.
- Aktivitás jellemzi az egyént, vagyis kész arra, hogy a saját pályaválasztásával kapcsolatos kérdéseknek utánanézzen, hasznosítja az információs forrásokat és kipróbálja magát előzetesen különböző szakmai szerepekben.
- Informálnak tekinthető az a személy, aki szert tesz mindazokra az információkra, amelyek a későbbi folyamatot befolyásolhatják, legyen az pálya- vagy önismereti kérdés.
- A döntési kompetencia a megfelelő döntés kialakítására való alkalmasságot, a helyes döntési elvek alkalmazását jelenti.
- A realitáorientáció a valósághoz igazított alkalmazkodás folyamatát foglalja magába.

A pályaaorientációs tevékenység során a mentor feladata, hogy a szakmai pályaaérettség elemeinek kialakulását támogassa, mindig az adott életkornak megfelelő szinten.

A pálya- és az önismeret, mint a pályaaorientáció tartalma

A kompetens pályaválasztási döntéshez és pályaaalakítás megvalósításához tehát hiteles információk szükségesek önmagunkról, a pályák és a munka világáról. Ennek megfelelően a pályaaorientációt meghatározó tényezőket két nagy, egymással összefüggő, de mégis különböző kategóriába sorolhatjuk: ez az önismeret és a pályaismeret (Dávid & Estefánné Varga, 2004). Az önismeret nemcsak magának a személyiség fejlődésének, érésének elengedhetetlen feltétele, hanem ahogy arra korábban utaltunk, a pályaválasztási érettség kibontakozásának is. Ahhoz, hogy az egyén a pszichológiai, önismereti tapasztalatait összhangba hozza a külső környezeti tényezőkkel, szüksége van a pályák reális ismeretére. Ezzel a folyamattal kapcsolatban Ritoókné Ádám (1993) kiemeli az érvényes ismeretekhez szükséges környezet explorálását. A differenciált pályaismeret komoly kihívást jelent manapság, mert igen nehéz a folyamatosan átalakuló munka világával és ezzel párhuzamosan gyakran változó szakképzéssel lépést tartani. Minderre az ismeretszerzésre az iskolában és az iskolán kívüli életben is meg kell teremteni a lehetőségeket (Szilágyi, 1993a). A pályaismeret bővítését, mélyítését célzó tevékenység egyik leghatékonyabb módszere a tanulók önmaguk kipróbálásának lehetőségét nyújtó alkalmak.

A pályaaorientáció másik tartalmi összetevője az önismeret, melynek kialakítása a hazai pedagógiai munka során háttérben marad (Szilágyi, 1993b). Ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy a serdülőkort megelőző életszakaszokban nincs valós önismeret és még erre irányuló érdeklődés sincs. A serdülőkorú gyerekek válnak nyitottá arra, hogy a felnőttek korábbi ítéleteit tükröző sémákat megbolygassák. Pedagógusként a tanulókkal folytatott egyéni és csoportos foglalkozások során van lehetőség a minősítő jelzők történetének, társas összefüggéseinek feltárására. Önismeretet fejlesztünk, ha ezek értelmezésén felül a cselekedeteket elemezzük, értékeliük. Szilágyi (1993a) szerint érdemes tevékenykedtetni a gyerekeket, mert az ehhez kapcsolódó tulajdonságaikat folyamatukban, keletkezésükben, változásaikban, másokhoz hasonlítva figyelhetik meg és így megváltoztathatónak ítélik majd azokat. A személyiség összetevőiről tudnunk kell, hogy azok változékonyak, állandó mozgásban, fejlődésben vannak. A megismert jellemzők fejlődésének befolyásolása, irányának tudatosítása a pályaaorientáció pedagógiai feladata. Az iskola kevésbé figyel azokra a tulajdonságokra, képességekre, önismereti tényezőkre, amelyek a konkrét pályaválasztási döntésben szerepet játszanak. A jelenlegi pedagógiai tevékenységben az intellektuális képességek differenciált megítélése mellett háttérbe szorulnak a pályaválasztás és a hosszabb távú életpálya tervezés szempontjából lényeges személyiségtulajdonságok (pl. fizikai teherbírás, kapcsolatteremtés, kezűgyesség) feltárása.

A hazai pedagógiai szemléletben a statikus szemléletmód jellemző, amely nem közvetíti a változásokhoz való alkalmazkodás igényét. Egy kiszámíthatatlan, folyamatosan alakuló világban csak a tanulóknak rejlő igények, célok, érdeklődési irányok jelenthetik az esélyt a sikerre, öröme, elégedettségre. Mindebből az következik, hogy a pályaaorientációt támogató pedagógiai munka során nemcsak a tanulók informáltságára kell hangsúlyt helyezni, hanem a döntési képességük fejlesztésére, tervezési készségük alakítására is.

A pályaválasztás abban az esetben megalapozott és a szakmai szocializáció akkor lesz sikeres, ha megtaláltuk az érdeklődésünkkel összhangban álló feladatot, munkát. Az érdeklődéssel végzett tevékenység eredményét, minőségét befolyásolja a személy képessége. Ez a hatás abban az esetben megerősítő, ha a munkafeladathoz szükséges képességek színvonala megfelelő. Ennek megismerése tehát fontos önismereti tényező, mert a tevékenységből következő eredményesség szoros összefüggést mutat a képességek minőségével. A pedagógiai munkában kiemelt szerepe kell, hogy legyen a képességszint felismertetésén és tudatosításán túl a fejlesztő tevékenységnek, az inspiráló ráhatásnak. A pályaválasztás megalapozottsága nagymértékben függ tehát az érdeklődés mellett a képességektől. Mindennapi tapasztalataink is megerősítik ezt az összefüggést, hiszen vannak jó

kézügyességet igénylő szakmák, ahol a jobb képességgel rendelkezők előnyre tesznek szert már a szakmatanulás folyamatában, majd az életpálya alakulás során.

A pedagógiai tevékenység repertoárjában igen sokféle módszer és technika alkalmazható a pályainformáció bővítésére és az önismeret fejlesztésére az előadásoktól, látogatásoktól kezdve az egyéni és csoportos foglalkozástól a tanulók önkipróbálásának támogatásáig (Szilágyi, 1993b).

A tevékenység, mint tapasztalat- és ismeretszerzés

Super (1990) életen át tartó szakmai fejlődésre vonatkozó elméletének modellje szerint tanulóink a növekedési fázis utolsó szakaszába tartoznak (13-14 év). Ebben a korszakban kezdi kipróbálni magát a fiatal olyan iskolai vagy szabadidős tevékenységekben, ahol konkrét módon megnyilvánulnak a személyiségjellemzői. Egyre tudatosabban keresi azokat az alkalmakat (pl. szakkör, diák vagy önkéntes munka), amelyek során kipróbálhat olyan szerepeket, melyek megfelelnek ezen tulajdonságainak. Ezek a próbálkozások nem vezetnek jellemzően tartós választáshoz, legfeljebb ideiglenes szakmai döntések születnek. Ezt követően a kísérletezések során szerzett reális tapasztalatoknak megfelelően kialakul a domináns szakmai terület, ahol az elképzelését megvalósíthatja. A végén ki is próbálja ezt és mérlegeli, hogy megfelel-e életpályának ez az adott tevékenység, elemzi a saját öndefiníciója és a szakmai szerep egybevághóságát (Kenderfi, Kulcsár & Fűrész, 2022).

Az iskolai életben nagyobb terepet kell kapnia a tanulók önkipróbálási lehetőségeinek. Mindebből következően az iskolán belül és kívül folyó, az önismeret alakulását támogató módszerek, technikák elterjesztése a fenti szemléleten kell, hogy alakuljon. Ahhoz érdemes segítséget nyújtunk, hogy a tanuló önmagáról kialakított képe megfelelően differenciálódjék, amit a későbbiekben saját életük szervezésében, életpályájuk tervezésében is fel tudnak majd használni. Amennyiben a diák saját élmény (önmagáról szerzett tapasztalat) útján jut információhoz, akkor már „csak” abban kell támogatni, hogy azokat feldolgozza, kellőképpen rendszerezze, önmagára vonatkozóan elemezze, értékeli.

A Pályaválasztási kiállítás, mint a pályaaorientáció hagyományos módszere

Hazánkban a pályaaorientáció elméleti és szemléleti keretei adottak, módszerei kialakítottak. A megszokott metódusok között szerepel az előadás, filmvetítés, online tájékozódás, egyéni és csoportos beszélgetés, tanácsadás, vagy a pályaválasztási kiállítás, mely hazánkban komoly hagyományokkal rendelkezik. Ezek a kiállítások jellemzően ősszel kerülnek megrendezésre, rendszerint a vármegyék székhelyén az illetékes kormányhivatal szervezésében, valahol a kamarával való együttműködésben. Egyre gyakrabban vállalják magukra ezt a feladatot az önkormányzatok, köznevelési és szakképzési intézmények, illetve civil szervezetek. A szervezők és a kiállítók deklarált céljait néhány idézettel kívánjuk illusztrálni (Euroguidance Pályatanácsadói Díj, 2016):

- minél több tanulót szeretnének bevonni a szakképzésbe
- a pályaválasztás előtt álló általános iskolai diákok érdeklődését kívánják felkelteni a megye hiányszakmái iránt
- bemutatni az iskola képzési kínálatát
- népszerűsíteni az iskolában tanulható szakmákat
- az adott szakma utánpótlását biztosítani

Mindebből az derül ki, hogy a kiállítók próbálják megnyerni a választás előtt álló diákokat képzéseiknek, azaz a HR-es terminológiával toboroznak. A tanulói utánpótlást igyekeznek biztosítani oly módon, hogy az intézményük, a szakképzési kínálatuk előnyeinek hangsúlyos és látványos megjelenítésével, az ingerelárasztás technikájával keltik fel az érintettek kíváncsiságát. Ez az iskola érdeke, ami ellentétben van a pályaaorientáció meghatározásában szereplő kulcs mozzanattal, miszerint a tanuló igénye szerint történik a tájékozódás.

Itt kívánjuk megjegyezni, hogy a pályaválasztás és az iskolaválasztás két különböző döntési szituációként értelmezhető (Szilágyi, 2015). Első lépésben az érdeklődésnek megfelelő szakmai irány

megtalálása a lényeg, majd azt követően a képzőintézmény kiválasztása. Mindezek tükrében talán helyesebb lenne a pályaválasztási kiállítás megnevezést iskolaválasztási kiállítás címre cserélni, vagy ahogy Nógrád vármegyében hívják az alkalmat, „Szakma-piactér”-nek. A kiállítás abban az esetben szolgál a tanuló döntéséhez adalékkal, amennyiben a korábban kimunkált, akceptált érdeklődéséhez kapcsolódó szakmákról (és a képző intézményről) kaphat valódi, minőségi, objektív információkat.

A pályaválasztási kiállítások korábbi vizsgálatából (Kenderfi, 2020) kiderül, hogy ezek az alkalmak valódi előkészítés és a tapasztalatok megbeszélésének hiányában nem értelmezhetőek valódi pedagógiai folyamatként. A megkérdezett 150 tanuló 85%-a nem kapott korábban felkészítést, szempontokat a kiállítás megtekintéséhez, míg többiek is csupán eligazítást kaptak („Mondták, hogy alaposan nézzünk szét!”). Az értékeléssel kapcsolatban a gyerekek közel 18%-a azt mondta, hogy nem lesz ilyen alkalom, 39%-uk nem tudja, hogy van-e ilyen lehetőség egyáltalán, míg csupán a harmaduk jelezte, hogy osztályfőnöki órán várhatóan szóba fog kerülni a téma. Bizonytalanok vagyunk abban, hogy egy 45 perces tanóra milyen mélységű individuális feldolgozását teszi lehetővé a tapasztalatoknak egy 30 fős osztályban. Bátran kijelenthetjük, hogy a hazai gyakorlatban a hagyományos pályaválasztási kiállítások során az érintett tanulók magukra maradnak az információszerzésben és a feldolgozásban.

A gyerekek szerint a leghatékonyabb ismeretszerzési módszerek azok, amelyek a személyes részvételt, a cselekvést és az interaktivitást hordozzák magukban (szakma kipróbálása, csoportfoglalkozás). Azok a próbálkozások kerültek a sor végére, melyek csupán az olvasásra, vagy az audio, netán a vizuális ingerekre alapoztak. Kirajzolódott a kutatásból, hogy a Nógrád vármegyei pedagógusok nagyobb szerepet tulajdonítanak maguknak diákjaik információhoz jutásában, mint fővárosi kollégáik. Mindezt azzal magyarázták, hogy ebben a régióban tanulóiknak kisebb hányada számíthat szülei segítségére.

2022-ben 4 pályaválasztási kiállításon résztvevő 443 általános iskolai tanulót kérdeztünk meg tapasztalataikról. A vizsgálat helyszínéül szolgáló kiállítások közül kettő a fővárosban és kettő vidéki helyszínen került megrendezésre. Az egyéni és kiscsoportos beszélgetésekre hivatkozva elmondhatjuk, hogy a kiállításokon résztvevők 2/3-a nyolcadik osztályos, míg a maradék 1/3 hetedikes. A felső tagozat alacsonyabb évfolyamairól gyakorlatilag nem volt tanuló. A közvetlenül továbbtanulás előtt álló tanulók háromnegyede korábban nem volt hasonló rendezvényen, míg az egy évvel fiatalabb társaik még soha. Mindez számunkra azt jelenti, hogy legkorábban a pályaválasztási döntést megelőző két évben kezdjük megismertetni diákjainkat a hazai középiskolai iskolarendszer kínálatával.

A képzőintézmények bemutatkozása helyett a pályaaorientációs majális megszervezésével olyan alkalmat kívánunk teremteni az általános iskola felső tagozatának valamennyi diákja számára, mely komplex pedagógiai folyamatba ágyazottan teszi lehetővé a pályaválasztási döntéshez szükséges információkhoz való hozzáférést.

A vizsgálat és a pályaaorientációs majális helyszínéül szolgáló általános iskola bemutatása

A vizsgálat és a majális színtere egy Nógrád vármegyei község, ahol a közelmúltban a helyi laktanya katonái új állomáshelyre kerültek a honvédség átszervezésével. Az üresen maradó lakótelepi panellakások egy részébe a közelmúltban máshonnan idesodródó, hátrányos helyzetű családok költöztek. Ezt a tendenciát erősíti az a folyamat is, melynek során az idősebb generáció elhalálózása miatt kiürült, gyakran komfort nélküli házakat romcsaládok foglalták el. A lakosság ilyen irányú átalakulása az iskolai tanulók körében is érezteti hatását. A térségi iskolákkal foglalkozó korábbi kutatás szerint a mobil, általában nem roma szülők iskolaválasztását az etnikai szegregációnak csupán a veszélye is döntően meghatározza (Balázs & Kovács, 2012). Mindezeknek megfelelően a település iskolájában igen magas a halmozottan hátrányos helyzetű, illetve roma származású tanulók aránya. Többségük esetében az otthoni minták nem jelentenek ösztönző erőt a tanuláshoz. A Nógrád Vármegyei Kereskedelmi és Iparkamara tapasztalata, hogy a tanulók a környezetüktől a pályaválasztáshoz kevés információt és támogatást kapnak. A fiatalok egy részének jövőre vonatkozó

elképzelése messze esik képességeitől és valós helyzetétől. A pályaválasztás esetükben így legtöbbször nem kellőképpen átgondolt. Az iskola tanulóinak jellemzéséhez az országos kompetenciamérés 2022-es eredményei is adalékul szolgálnak. Eszerint például az iskola 6. osztályosainak matematikai és szövegértési kompetenciái szignifikánsan alacsonyabb értéket mutatnak az országos átlaghoz képest.

Az intézmény tipikus falusi kisiskola, évfolyamonként egy-egy osztállyal. Az engedélyezett pedagógusi státusz 12 fő, jelenleg az oktató-nevelő munkát 6 főállású, 1 félállású, 2 óraadó/részmunkaidős pedagógus látja el (Herbályné Németh, 2023). Ennek az aktuális emberi erőforrás helyzetnek a kapcsán itt kívánunk két, a Tanítsunk Magyarországra! programra (továbbiakban TM program) is hatást gyakorló eseményre kitérni. Az egyik szerint a program során évente a gödöllői egyetemen megrendezett táborba a munkaerőhiány miatt nem tudja az iskola a gyerekek tanári kíséretét biztosítani, ami a vendéglátó mentorokat rendszeresen komoly kihívás elé állítja. A másik következménye a sajátos körülményeknek, hogy a 2023/24-es tanévben a korábban mentorált 7. osztályosoknak tanulmányaikat a környező települések általános iskoláiban kell folytatni. Nincs pontos információnk a máshova került diákokról, de rossz előjelnek tekinthető egy, a szóban forgó iskolával kapcsolatos korábbi tanulmány leírása, miszerint tanulók nem akarják befogadni a szomszédos településről érkezőket. A Nikitscher & Velkey (2012) szerzőpáros szerint a diákok közötti súlyos, gyakran fizikai bántalmazásig fajuló nézeteltérések voltak folyamatosan. Mindenesetre a szempontunkból releváns mozzanata a történelemnek, hogy a mentorok támogatása egyik tanévről a másikra váratlanul megszűnt, ami az iskolások számára minden bizonnyal egy újabb kudarc élményét vetíti előre¹.

A kistérség általános iskolájának hátrányos helyzetű tanulóit a MATE kiképzett hallgatói 2021 óta mentorálják a TM program keretében. Teszik mindezt abban a reményben, hogy erősödik a gyerekek továbbtanulási motivációja (Víg, Némediné Kollár & Péli, 2023). Az ő közreműködésükkel valósult meg a vizsgálat és a későbbiekben részletezésre kerülő pályaelemzési majális. Az iskola rövid bemutatása kapcsán nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy a szakmai munkát meghatározó dokumentumban, a pedagógiai programban szerepel a TM program, melyet hallgatóink mentori tevékenysége elismeréseként értékelünk.

A vizsgálat és eredményeinek bemutatása

A kérdőíves vizsgálatunkba a gödöllői Tanítsunk Magyarországra! táborban résztvevő két Nógrád vármegyei általános iskola 38 (6-7-8. osztályos) tanulója került bevonásra 2023 szeptemberében. Három hónappal később az egyik iskolában 17 fő körében került megismétlésre a felmérés. A két időpont között a mentorok a gyerekekkel töltött alkalmakat tematikusan, a pályaelemzés köré építették fel. Az alábbiakban az eredményeket kívánjuk bemutatni. Kezdetben nem empirikus munkát terveztünk, hanem egy átfogó helyzetképet kívántunk kapni a gyerekek pályaválasztásával összefüggő informáltságával, a jövőjükre vonatkozó elképzeléseikkel összefüggésben. Az eredmények fényében tudatosan, a pályaelemzés témája köré felépített mentorálási alkalmak során, három hónap elteltével döntöttünk úgy, hogy újra megnézzük az aktuális állapotot. Azt feltételeztük, hogy a gyerekek pályaelemzés szempontjából értelmezhető fejlődésére mutathatunk rá. Az alábbiakban az eredményeket kívánjuk bemutatni.

Megkérdeztük a gyerekeket, hogy mik szeretnének lenni. Ezt a 6. és 7. osztályos tanuló (21 fő) 48%-a és a 8.-osok (17 fő) 80%-a tudta. A pályaelemzés fókuszú mentorálás hatásának tudjuk be, hogy novemberben 46%-ról 83%-ra emelkedett azon 7.-esek aránya, akik tudják mik szeretnének lenni (a nyolcadikosoknál ez az arány nem változott). A megjelölt szakmákkal összefüggésben azt érdemes elmondani, hogy jellemzően 3 éves képzéseket választanak és ritkán olyan 5 évest, amely érettségivel és technikus szintű szakképzettség megszerzésével zárul. (Előfordul, hogy a megjelölt szakma alapján csak feltételezhetjük az ahhoz kapcsolódó végzettséget, illetve a későbbiekben megjelölt

¹A tanulmány kéziratának leadásával egy időben derült ki, hogy a jelzett általános iskola felső tagozata megszüntetésre került a 2024/25-ös tanévtől, ami a környéken szétszóródó tanulók további mentorálásával csak kérdéseket vet fel...

képzőintézmény profiljából tudunk arra következtetni.) Csupán elvétve akad néhány felsőfokú végzettséget sejtető foglalkozás (pl. programozó/kutató).

A gyerekek körében tudakoltunk afelől, hogy mely szakma képviselőjét látnák szívesen egy később megrendezésre kerülő pályaeorientációs majálison. Néhány tanuló kivételével mindenki kifejezte igényét, a mentoráltak harmada több szakma képviselőjét is szívesen látná. Ez a további információgyűjtésre vonatkozó igény gyakran differenciálatlan érdeklődésre is utal, hiszen többen különféle ágazatokat képviselő személyekkel találkozónának. Példa erre az a tanuló, aki szeretne találkozni szakáccsal, fodrásszal, vagy kőművessel. (A szakács a turizmus-vendéglátás ágazathoz, a fodrász a szépségethez, míg a kőműves az építőiparhoz tartozik. Itt azt is meg kell jegyeznünk, hogy ezek gyakran eltérő szintű szakképzettséget is jelentenek.) Tehát mindezek az eredmények a tanulók informáltságának hiányát is jelzik. Az első kérdésnél konkrét szakmát (pl. rendőr, szakács) megfogalmazók ugyanannak a szakmának a képviselőjét hívnák meg az alkalomra. Akik nem jelöltek meg szakmát, azok egy tágabb területet, vagy ágazatot (pl. mezőgazdaság, környezetvédelem, egészségügy, „valami pénzügyes cucc”) javasoltak a majálisra – vélhetően az érdeklődésüknek megfelelően. Ez számunkra azt jelenti, hogy akik világos elképzeléssel ugyan nem rendelkeznek, de valamiféle területi érdeklődéssel már igen.

Pályaeorientáció fókuszú foglalkozásokat követően, három hónap elteltével megismételtük a vizsgálatot az egyik iskolában. Az alábbiakban néhány, a témánk szempontjából releváns aspektusból értékelhető eredményt kívánunk bemutatni. A környezetük középiskoláinak felsorolásakor az 2,36-ról 3,71-re emelkedett az általuk ismert intézmények átlagos száma. Ez a növekedés szélesebb körű tájékozódást tesz lehetővé, amely kellő aktivitással párosulva a tanulók pályaválasztási érettségének javát szolgálja. A legfőbb eredményt azoknál a tanulóknál realizáltuk, akik szeptemberben nem tudtak jövőjükkel szakmát kapcsolatba hozni, hiszen három hónap elteltével valamennyiüknek lett már valamiféle elképzelése. A csoport másik részének már ősz elején is volt pályaelképzelése, ami mellett többségében ki is tartottak. Aki megváltoztatta azt, az a második tervéhez már adekvát módon tudott szakképző iskolát is rendelni. Ezt az eredményt a realitásorientáció fogalomkörében derülátó jelként értelmezzük. Összefoglalóan azt mondhatjuk a fiatalok pályaeiretségével kapcsolatos longitudinális vizsgálattal összefüggésben, hogy valamennyi tanuló esetében értékelhető előrelépés mutatható ki az informáltság és/vagy a realitásorientáció területén.

A 6-7. osztályos tanulók szeptember elején 1,9 iskolát ismertek átlagban, míg a 8.-osok 2,9-et tudtak megkülönböztetni. A foglalkozásokat követően a 3,3-ra emelkedett mindkét csoportban a középérték. Ezt a pozitív irányú elmozdulást az informáltságuk fejlődéseként értelmezzük. Érdekesképpen jelezzük, hogy közel minden hetedikes tanuló írt szomszédos vármegyei intézményt, míg a végzősök csak nógrádi iskolákat jelöltek meg. Ez arra enged következtetni, hogy a kezdeti információgyűjtés eredménye az idő előrehaladtával differenciálódik és feltételezhetően a szülők szerepének is köszönhetően a belátható távolságban lévő képzőintézményekre korlátozódik. Mi ezt a tanulók realitásorientációjának fejlődésének értékeljük.

Azok a gyerekek, akik tudják, hogy milyen szakmát választanak, azoknak 70%-a ismer olyan iskolát is, melyben oktatják azt.

A „Ki segít neked a pályaválasztásban?” kérdéshez több személyt is társíthattak a vizsgálatban résztvevők. Ebben a kérdéskörben minden évfolyam esetében kiemelten vezető helyen szerepelnek a válaszok között a szülők (6. oszt. – 25%, 7. oszt. – 68%, 8. oszt. – 75%). Az ő szerepük a továbbtanulási jelentkezés időpontjához közeledve egyre csak erősödik. Mindez azt jelzi, hogy nyolcadik osztályban foglalkoznak legintenzívebben a mentorált gyerekek szülei a továbbtanulással. Itt jegyezzük még meg, hogy a gyerekek közel harmada csak a szüleire számít ebben a kérdésben. Két hatodikos tanuló csak magában bízhat e témában, ami azt jelzi, hogy ezen az évfolyamon még nem érintette meg őket a pályaeorientáció. A környezet második legbefolyásosabb szereplői a tanárok mellett a mentorok. Mindkét csoportot a vizsgálati minta harmada jelölte meg. Mindezek az eredmények jól tükrözik azt a jól ismert tényt, hogy a család, mint elsődleges szocializációs csoport hatása kulcsfontosságú és a másodlagos befolyások csak mellékes tényezők. Az iskola próbál segítséget adni a tanulók

pályaválasztási döntéséhez, de megerősítve korábbi kutatási eredményeinket itt is azt tapasztaljuk, hogy a szülői hatásokat nehéz felülrni.

A vizsgálati mintába került tanulók több helyről szerzik az információikat a pályaválasztásukhoz. A 6-7. osztályosok körében a szülők szerepelnek első helyen a források között, de a 8. osztályra ez megváltozik és az internet kerül vezető helyre. Vizsgálati eredményeink azt mutatják, hogy a végzősök esetében az internet használata a vizsgálati minta felére jellemző és a szülők szerepe már nem jelenik meg. Mindez azt mutatja számunkra, hogy a jellemzően aluliskolázott szülők szerény információs bázisa kevésnek bizonyul a döntés előtti célegyesben a szélesebb körű és minőségi információkra váró tanulók körében. Ezt az igényt a generációs sajátosságainak megfelelően a világhálón keresztül elégítik ki. Csak bizakodhatunk abban, hogy karbantartott honlapokról, a valóságnak megfelelő információk alapján tájékozódhatnak. Az említett két forráson felül jelentős szereppel bírnak még a tanárok és a mentorok az információszerzésben. Szóba kerülnek ezeken kívül a kortárs csoportok, valamint a nyílt napok és a pályaválasztási kiállítások, mint a képzőintézmények által, illetve központilag szervezett fórumok. Nem jelennek meg a pályaaorientáció hagyományos módszerei közül az üzemlátogatások, szakmai előadások, vagy a Szakmák éjszakája program, netán az önismeret mélyítésének kérdőívvel történő támogatása, illetve az egyéni és csoportos tanácsadás.

A mentorálási alkalmakon való részvétellel kapcsolatban csak pozitív töltetű visszajelzéseket kaptunk (két választól eltekintve, mint „muszáj” és „csak”). Minden második tanuló „jól érzi magát”, míg a többiek leginkább azért vannak jelen, mert „hasznos”, „segítséget kap” és „új élmények”-hez jut. Volt, aki azt írta, hogy „érdekelnek a szakmák és nem kell tanulni”, mely kijelentés pályaaorientáció szempontjából előremutató. Szintén örömteli és talán leginkább egybevág pedagógiai célunkkal két tanuló gondolata, miszerint „felkészít az életre”.

Pályaaorientációs majális, mint a pályaválasztási kiállítás új típusú megközelítése

A TM program során egy olyan pályaaorientációs majális megszervezésére vállalkoztunk, melynek szervezésekor tekintettel voltunk arra, hogy ez egy komplex pedagógiai folyamatként legyen értelmezhető. Tehát az ismeretek, tapasztalatok gyűjtését megelőzi az arra való felkészülés, majd az információszerzés, végül pedig az azok feldolgozása teszi teljessé az eljárást. A pályaaorientációs majális munkamódszere eltér a hazai pályaválasztási kiállításokon megszokottaktól, vagy az általános iskolák jellemző pályaaorientációs foglalkozásaitól. Kellő tevékenységrepertoár biztosításával a hangsúly itt nem a kész ismeretek átadásán van, hanem a tanulók meglévő tájékozottságának bővítésén, önismeretének fejlesztésén, valamint a szemléletformáláson. A különböző aktivitások során a témával kapcsolatban tapasztalatot szereznek, elgondolkodnak, saját ismereteiket felidézik, élményanyagukat mozgósítják, mely mind segíti az értelmi-érzelmi szerveződést az érintettek esetében.

A majális 23 különböző állomásán folyó tevékenység célja kettős: a pályaismeret és az önismeret bővítése, mélyítése, valamint e két tartalmi egység egyéni szintű összerendezése (valahol a pályák, szakmák világa felől kezdődik az ismeretszerzés, máshol pedig az önismeret kerül a középpontba elsőként), mindig szem előtt tartva a legfőbb pedagógiai célt, a pályaaérettség fejlesztését. A mentoroktól, mint pályaaorientációs témavezetőtől ez a hagyományostól eltérő attitűdöt kíván, egyfajta kísérő tanácsadó szerepet. Ők azok, akik a teljes pedagógiai folyamat során mindvégig támogatják mentorált tanulóikat az információszerzésben, annak előkészítésétől kezdve az értékelésig.

A Pályaaorientációs majális programelemei

A következőkben a Pályaaorientációs majális programjának ismertetését adjuk közre. Rövid módszertani megközelítést foglaljuk össze a standokon párhuzamosan folyó szakmai munkának és kitérünk az ott szerzett információk feldolgozásának lehetséges szempontjaira.

A majális megnyitója

Az alkalom indításaként a résztvevők tájékoztatást kapnak a majális céljáról, kereteiről. Ennek a frontális fórumnak a során utalás történik arra, hogy a résztvevő tanulók korábbi kéréseinek

megfelelően került összeállításra a program, vagyis olyan vendégek vannak jelen, akik az őket érdeklő szakmákat képviselik. A majális az interaktivitásra épül, mely alkalommal tét nélküli beszélgetésekre és tevékenységpróbákra van lehetőség, játékos feladatok egyéni vagy csoportos megoldására. Itt kell megjegyeznünk, hogy valamennyi játékra ún. komoly játékként (serious games) tekintünk, miszerint a játékelményen túl képességfejlesztést, jelen esetben a pályaelettség fejlesztését kínálja, erősítve ezzel a hátrányos helyzetből való kitörés, a tanulás, továbbtanulás, pályaválasztás motivációit. A játékmester tanácsadók és mentorok célzott beszélgetés módszerével segítik a tanulókat, hogy összegyűjtsenek, értelmezzenek és szintetizáljanak önismereti, képzési és pályainformációkat, valamint ahhoz, hogy ennek alapján egyéni pályatervet készítsenek.

Életpálya-fa

Minden majálison résztvevő tanulónak lehetősége van az állomásokon leveleket gyűjteni saját Életpálya-fa ábrájára. Ezekre a levél alakú post-it-ekre írhatják fel a stand sorszámának feltüntetésével mellett az ott szerzett személyes hozadékukat, újonnan szerzett információikat. Ez a dokumentum a majális élményeinek az egyéni feldolgozását célzó beszélgetés alapjául is szolgál a későbbiekben. (A gamifikáció jegyében a legnagyobb lombkoronák tulajdonosai, azaz a legaktívabb résztvevők a program ünnepélyes zárásakor ajándékokat kapnak.)

Portfólió

Ez a pályaelettség gyakorlatában ismert, de ritkán használt eljárás alkalmat ad arra, hogy a tanulók a majális különböző állomásain készített jegyzeteikből (Életpálya-fa), digitálisan megőrzött produktumaikból, profillapjaikból egyfajta gyűjteményt állítsanak össze. Ez a portfólió segíti a későbbiekben a tapasztalatok mentorok által támogatott egyéni feldolgozását, a tudatos pályatervezési munkát.

Interaktív előadás

A tipikus pályaválasztási kiállítások szervezési elveivel szemben, nem a kiállítók számára kívántunk toborzási lehetőséget adni, hanem a tanulóink előzetesen felmért igényeihez (érdeklődéséhez) igazítva hívtuk meg célzottan a vendég előadókat. A majális megelőző időszakot tekintjük a pedagógiai folyamat előkészítésének, melynek során a különböző eljárásokkal, eszközökkel segítjük hozzá mentoráltjainkat saját önismeretük fejlődéséhez, kiemelten a továbbtanulás szempontjából releváns személyiségjellemzőkre. A tanulók saját profiljához illeszkedő foglalkozások képviselőinek a felkészítése is megtörténik ezt követően annak érdekében, hogy ne egy szubjektív élménybeszámolóra készüljenek szakmájukat illetően, hanem a valóságnak megfelelő információk átadása történjen résztvevő oktatásra törekvő formában. Az alábbi ábrán a Pályaválasztási majális pedagógiai folyamatként való értelmezését mutatjuk be.

1. ábra: A Pályaválasztási majális, mint pedagógiai folyamat

Forrás: (Kenderfi, 2024)

A következő táblázatban Csirszka (1966) munkája alapján azokat a tanítás-tanulás folyamatát támogató szempontokat jelenítjük meg, melyeket a megismerendő széleskörű pályainformációkhoz rendezőelvként segítségül adunk az előadónak és a megfigyelőnek egyaránt.

1. táblázat: A pályainformációk megismerését támogató szempontrendszer

Átlagos nap	Sikerek	Kinek ajánlja
Tevékenységek	Kudarok	Kinek nem?
Időstruktúra	Időbeosztás	Érdeklődés
Eszközök	Szabadság	Munkamód
Anyagok	Kapcsolatok	Munkaérték
Képességek	Hierarchia	Korlátozó tényezők
Iskolai végzettség	Tovább lépés	Jövedelem

Forrás: (Csirszka alapján szerk. Kenderfi, 2024)

Az ismeretszerzést követi a pedagógiai értékelés, mely a rendezvényt következő mentorálási alkalmak során történik. Ekkor zajlik az új információk szintetizálása, individuális szintű feldolgozása egyénileg, illetve csoportban. A személyes rendező összefoglalás támogatásához segítséget jelent az Életpálya-fa, a csoportoshoz pedig az élmények felidézését elősegítő, a majálison készített képekből összeállított slideshow.

Régi eszközök

A tanulók kíváncsiságának felkeltésére szolgáló régi munkaeszközök (pl. mángorló, karbid lámpa, tintatartó, lornyon, nyeles beretva) bemutatása.

Feldolgozási szempontok:

- Milyen tevékenység során használatos az eszköz?
- Milyen régi szakmát, foglalkozást lehet hozzákapcsolni?
- Mi ennek az eszköznek, vagy szakmának a mai megfelelője?

Szakmakavalkád

Egy nyomtatott papírlapon közel 30 különféle foglalkozás kerül feltüntetésre, melyek kigyűjtése és megnevezése az önálló vagy kiscsoportos teendő, valamint hozzájuk tevékenység és eszköz rendelése. Egyéni feladat a munkalapon a fiatalnak tetsző szakmának a megjelölése. Ajánlott feldolgozási szempontok, pl.

- Melyik területen tudja elképzelni saját magát?
- Hol szerezhethet ehhez végzettséget, melyik iskolában?
- Honnan tudna információt gyűjteni arról a szakmáról, ami érdekli, de kevésbé ismeri?

Táblajáték

Az Euroguidance Magyarország pályaaorientációs társas táblajáték célja, hogy a fiatalokat a pályaválasztással kapcsolatos döntéseikben támogassa. A felkészült játékmesterek az adott játékező kapcsán célzott beszélgetést folytatnak a játékosokkal, kiemelten a pályaelettség összetevőinek szempontjaira. Feldolgozási szempontok, pl.

- Mit mérlegel a döntése során? (döntési kompetencia)
- Milyen információk alapján dönt? (informáltság)
- Mit eredményez hosszabb távon a döntése? (tervezési készség)

Kérdőívek

A pályatanácsadó munkát támogató eszközök hazánkban rég elfogadott formája a kérdőív, melyek az öndefiníció differenciálását, mélyítését támogató online (vagy papír-ceruza) lehetőség. Az önértékelő eljárások produkciófelületét olyan személyiségjellemzők adják, melyek a továbbtanulás szempontjából megismerésre érdemesek (pl. érdeklődés, képesség). A kitöltést követően kerül sor az egyéni, vagy kiscsoportos (2-3 fő) beszélgetésre. Ennek feldolgozásához néhány szempont:

- A profilalapon szereplő eredmények közül mivel ért egyet, mit fogad el magáról?
- A megadott leírással (értelmezési kerettel) kapcsolatban mi a véleménye?
- Melyik ágazat, vagy szakma érdekli, ahol tudná kamatoztatni jó képességeit, melyekben jó?

Internet

A prezentációval egybekötött konzultáció lehetőséget biztosít a tanulóknak a továbbtanulás szempontjából releváns, naprakész információkhoz való hozzáférésre. Kiemelten kerül előtérbe a szakképzési rendszerről való tájékozódás, középpontban az Innovatív Képzéstámogató Központ honlapjával. Az orientációt támogató információk lehetőségei az alábbi témakörökben, pl.

- Tájékoztató füzet az alapszakmákról (ágazatok és képzések),
- A képzések tartalmára vonatkozó információk (képzési és kimeneteli követelmények, programtervek),
- Online szakma- és térképes intézménykereső, valamint fordítókulcs (régii szakmák új megnevezése) segíti a szakmák közötti eligazodást.

VR (virtual reality) szemüveg

A VR (magyarul virtuális valóság) egy interaktív, számítógép által generált élmény, amely szimulálja a valóságot. A Kereskedelmi- és Iparkamara jóvoltából lehetősége volt a tanulóknak a virtuális világban kipróbálni az őket érdeklő szakmához tartozó tevékenységeket (pl. gépjármű-mechatronikai technikus a javító és karbantartó szervizben kereket cserél, vagy a szakács hamburgert készít).

- Miért ezt a szakmát, tevékenységet választotta?
- Könnyű volt neki ez a tevékenység?
- Kipróbálná-e a valóságban is?

Tevékenységszoba

A gyerekek előzetesen felmért érdeklődésének megfelelő szakmákhoz kapcsolódó tevékenységekkel való próbálkozás. Az előre felkészített szakember az aktivitás közben célzott beszélgetést folytat az adott pálya sajátosságairól és az emberi tényezőkről. Ilyenek pl.

- Cukrász: fondant készítés, habzsákkal díszítés,
- Pincér (vendégtéri szakember): terítés, ételek és italok (tányérok és poharak) felszolgálása,
- Sofőr: autóvezetés,
- Műkörmös (manikűrös és körömdizájnér): körömlakkozás,
- Villanyszerelő: kapcsolótábla összeszerelése,
- Katona: fegyverbemutató.

Társasjátékok

Különböző önállóan összeállított kvízek, kártyák és a kereskedelmi forgalomban is hozzáférhető játékok (Scrabble, Dobble, Ismerjük meg a szakmákat, Szakmák) alkalmazása mindig felkészült játékvezetők témacentrikus beszélgetésvezetése mellett történik.

- Tájékozódás az eszköz – szakma – pálya – személyiségjellemzők – képzés és összefüggéseik fogalomkörében.

Összefoglalás

Két Nógrád vármegyei kistélepus általános iskolájának hátrányos helyzetű tanulóit mentorálják a MATE kiképzett hallgatói 2021 óta a Tanítsunk Magyarországot program keretében. Az ő és az Emberi erőforrás tanácsadó mesterszakos hallgatók közreműködésével valósult meg a majális, először 2022 májusában. A pályorientációs majális előkészítéskor a felkészített mentorok a közös aktivitások, beszélgetések során, önértékelő eljárások alkalmazásával segítették a hozzájuk tartozó 3-5 tanuló érdeklődésének kimunkálását. Ezt követően, a tanulók igényeihez igazított módon került sor a majális programjának kidolgozására, az érdeklődésüknek megfelelő szakmák képviselőinek megkeresésére és felkészítésére.

A majális során 23 különböző stand biztosított lehetőséget a pálya- és/vagy az önismeret gazdagítására. Ezekon a pontokon különböző beszélgetések, interaktív tevékenységpróbák, játékok segítették az individuális információszerzést. A mentorok által vezetett valamennyi aktivitásra ún. komoly játékként (serious games) tekintünk, vagyis az élményen túl képességfejlesztést, jelen esetben a pálya(választási)érettség fejlesztését kínáljuk, erősítve ezzel a továbbtanulás, pályaválasztás motivációit. A gamifikáció jegyében a tanulók az állomásokon leveleket gyűjtöttek Életpálya-fájukra, melyekre felírhatták az újonnan szerzett, szempontjukból releváns információkat,

pl.: önismeretüket gyarapító személyes hozadék, vagy pályainformáció. (A legnagyobb lombkorona a rendezvény végén ajándékot kap.) A majálison szerzett élmények és információk feldolgozása a mentorok támogatásával, csoportos és egyéni formában történt. Csoportos beszélgetéshez felhasználásra került az élmények felidézését elősegítő slideshow, míg az egyéni célzott beszélgetés sorvezetője a mentorált tanulók saját Életpálya-fája. Ezen alkalmak során történt meg a szerzett ismeretek szintetizálása, a pedagógiai értékelése.

A majálison való részvétellel kapcsolatban megkeresésünkre pozitív visszajelzések érkeztek. A gyerekek fele „csak” jól érezte magát, míg a többiek számára hasznos volt, segítséget kaptak, vagy új élményekhez jutottak. Valakit érdekelt a szakmák és „ráadásul nem kellett tanulni”. Két tanuló gondolata vág leginkább egybe az eredeti pedagógiai céllal, miszerint „felkészített az életre”. Utolsó, érzelmmel telített gondolatként jegyezzük meg, hogy a majális zárásakor szem nem maradt szárazon, amikor a gyerekek köszönetképpen közösen elénekelték a cigány himnuszt.

Felhasznált szakirodalom

- Balázs É. & Kovács K. (2012). Kistérségi és mikrotérségi társulások a közoktatásban. In: Balázs É. & Kovács K. (szerk.), *Többcélú küzdelem – Helyzetképek a kistérségi közoktatásról*. (pp. 17–69). OFI, Budapest. <https://mek.oszk.hu/12900/12959/12959.pdf>
- Borbély-Pecze T. B. (2016). A pályaválasztás fogalmának változásai Magyarországon. In: Trencsényi L. (szerk.), *Méltón a 125 évhez. Tanulmánykötet a Magyar Pedagógia Társaság jubileumára*. (pp. 129–138). MPT, Budapest. (PDF) [A pályaválasztás fogalmának változásai Magyarországon | Tibor Bors Borbély-Pecze - Academia.edu](https://www.academia.edu/28888888/A_palyavolasztas_fogalmának_változásai_Magyarországon_Tibor_Bors_Borbely-Pecze_-_Academia.edu)
- Borbély-Pecze T. B. (2020). Pályainformáció és pályaválasztás. *Új Munkaügyi Szemle*, 1(4). 39–46. <https://www.metropolitan.hu/upload/fe64f2a442629476412c12e315db28324cac875e.pdf>
- Conger, J. J. & Petersen, A. C. (1994). Serdülők és fiatalok. Pályaválasztás egy változó világban. In: Ritoók P. (szerk.), *Pályafejlődésméletek*. Kézirat. ELTE BTK Pályaszocializációs és Munkapszichológiai Szakcsoport, Budapest.
- Csirszka J. (1966). *Pályalélektan*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Dávid M. & Estefánné Varga M. (2004). Regionális információs rendszer a pályaválasztás segítésében. In: Tompa K. (szerk.), *Agria Media Konferenciakötet*. (pp. 275–282). Líceum Kiadó, Eger. <https://publikacio.uni-eszterhazy.hu/6557/>
- Euroguidance Pályatanácsadói Díj (2016). Magyarországi jó gyakorlatok. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal, Euroguidance Magyarország, Budapest.
- Herbályné Németh K. (2023). *A Jobbágyi Fáy András Általános Iskola Pedagógiai Programja*. <https://kir2info.kir.hu/pub/Index/032212>
- J. Szilágyi K. (1985). Kísérlet a szociális érettség vizsgálatára a felsőoktatásban. *Pályaválasztás*, 18(4), 19–26.
- Kenderfi M. (2019a). A pályaaorientáció elmélete és gyakorlata hazánkban. *Munkaügyi Szemle*, 62(4), 52–61. <https://www.munkaugyiszemle.hu/palyaorientacio-elmelete-es-gyakorlata-hazankban>
- Kenderfi M. (2019b). *Szülői pályaválasztási attitűdök 2019*. MKIK, SZIE GTK, Innokend Kft. <https://mkik.hu/palyavolasztassal-kapcsolatos-kutatasok>
- Kenderfi M. (2020). A pályaválasztási kiállítás, mint a pályaaorientációs tevékenység hagyományos formája. *Új Munkaügyi Szemle*, 1(1), 69–81. <https://www.munkaugyiszemle.hu/palyavolasztasi-kiallitas-mint-palyaorientacios-tevekenyseg-hagyomanyos-formaja>
- Kenderfi M., Kulcsár Sz. & Fűrész I. (2022). Régi kihívások, új válaszok – A duális szakképzés pályaszocializációt előtérbe helyező, új típusú megközelítése. *Studia Mundi – Economica*, 9(2), 24–36. <https://journal.uni-mate.hu/index.php/stm/article/view/2990/3803>
- László K., Ritoókné Ádám M. & Susánszky É. (1988). Iskolai veszélyeztetettség és pályaszocializáció. *Pedagógiai Szemle*, 38(6), 533–539.
- Mérei F. (1942). *A pályaválasztás lélektana*. Unitas Kiadó, Budapest.

- Nikitscher P. & Velkey G. (2012). „Mert az iskolának maradnia kell!” – Közoktatási feladatellátás a Pásztó kistérségben. In: Balázs É. & Kovács K. (szerk.), *Többcélú küzdelem – Helyzetképek a kistérségi közoktatásról*. (pp. 207–242). OFI, Budapest.
<https://mek.oszk.hu/12900/12959/12959.pdf>
- Országos kompetenciamérés (2022). Intézményi jelentés Összefoglalás
<https://okm.kir.hu/fit2/Jelentes/IntezmenyJelentes?omkod=032212>
- Páskuné Kiss J. (2015). *A pályaaorientáció pszichológiai alapjai. Kézikönyv 28 órás készségfejlesztő tréninghez pedagógusok számára*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Révészné Bögs Zs. & Vargáné Dávid M. (2003). Pályaválasztási feladatok az általános és középiskolában. In: Vargáné Dávid M. (szerk.), *Pályaválasztási információk az iskolában*. (pp. 5–18). B.A.Z. Megyei Munkaügyi Központ, Miskolc.
- Ritoókné Ádám M. (1993). A pályaismeret fejlesztésének lehetőségei az iskolában és az iskolán kívül. In: Gál J. (szerk.), *Országos Pályaválasztási Konferencia*. Szombathely, 1993. április 5-7. Vas Megyei Pedagógiai Intézet, Szombathely.
- Rókusfalvy P. (1969). *Pályaválasztás, pályaválasztási érettség*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In: Brown, D. & Brooks, L. (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (2nd ed., pp. 197–261). Jossey-Bass Publishers, San Francisco.
- Szilágyi K. (1993a). Az önismeret fejlesztésének lehetőségei az iskolában. In: Gál J. (szerk.), *Országos Pályaválasztási Konferencia*. Szombathely, 1993. április 5-7. Vas Megyei Pedagógiai Intézet, Szombathely.
- Szilágyi K. (1993b). A tanácsadás mint humán szolgáltatás. Az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola tudományos közleményei (Új sorozat 21. köt.). *Tanulmányok a neveléstudomány és a pszichológia köréből = Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Paedagogica et Psychologica*. 273–282.
- Szilágyi K. (2015). *Munka- pályatanácsadás mint professzió*. Kollégium Kft., Budapest.
- Szilágyi K. & Völgyesy P. (1996). *Pályaaorientáció*. GATE. GTK. TKI, Gödöllő.
- Váry A. (1998). Pályatanácsadás a munkaerőpiacon. *Educatio*, 7(3), 515–526.
- Víg P., Némediné Kollár K. & Péli L. (2023). Térszerkezeti különbségek vizsgálata Nógrád vármegyében (fókuszban a társadalom és gazdaság). *Acta Carolus Robertus*, 13(2), 81–97.
<https://doi.org/10.33032/acr.4748>
- Völgyesy P. (1976). *A pályaválasztási döntés előkészítése*. Tankönyvkiadó, Budapest.